

32. Сейтмететова Ш. *Изысканная крымскотатарская кухня*. – Бахчисарай, 2008.

33. Тузутов И.Е. *Пища южных бурят*. // СЭ. – 1957. – № 3.

34. Тунманн. *Крымское ханство*. – Симферополь: Таврия, 1991.

35. Ферран. *Путешествия из Крыма в Черкесию через земли ногайских татар в 1709 г.* // *Русский вестник*. – 1842. – Т. 6. – Кн. 2. – Отд. 2.

36. Фиельструп Ф.А. *Молочные продукты питания турков-кочевников. // Казаки. Сб. статей антропологического отряда казахстанской экспедиции*. – Л., 1930.

37. Щелетов В.А. *О питании татар Южного берега Крыма. Диссертация на степенъ доктора медицины*. – СПб., 1886.

38. Эбубекирова Н. *Традиционная крымскотатарская кухня*. – Симферополь, 2004.

39. *Этнография питания стран зарубежной Азии. Опыт сравнительной типологии*. – М.: Наука. Главная редакция восточной литературы, 1981.

Шевченко О.Б.

УДК 903'15(=221.15)-055.2"638"

САРМАТСЬКА ЖІНКА ЗА ДАНИМИ НАРРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

Свідоцтва античних авторів є одним з найважливих джерел для визначення ролі жінок у савромато-сарматському суспільстві. У статті в хронологічному порядку були зібрані і проаналізовані письмові свідоцтва, що мають відношення до цього питання. У ході дослідження був встановлений генетичний зв'язок між свідоцтвами різноманітних авторів, зміна їх характеру з плином часу. Визначені територіальні межі, на які вказують більшість джерел. Визначені особливості соціального, військового, культурного та побутового життя савромато-сарматських жінок.

Ключові слова: савромато-сармати, жінки, античні автори, джерела, суспільна роль.

Ще стародавні автори, сучасники савроматів, неодноразово звертали увагу на особливий статус жінки у побуті та житті цих номадів.

Для сучасних науковців саме свідчення античних авторів стали підґрунтям та основою для дослідження незвичної ролі жінки у суспільстві сарматських племен. Такі відомі вчені, як Ростовцев М.І., Косвен М.О., Граков Б.М., Смирнов К.Ф., Хазанов А.М., займаючись дискусійними питаннями матриархату, участі жінок у військових діях та, відповідно, зв'язком сарматських племен з легендами про амазонок, багато в чому спирались на відомості античної письмової традиції.

Усвідомлюючи важливість цієї групи джерел, що до визначення ролі жінки у суспільстві савромато-сарматських племен, ми вважаємо за необхідне провести окреме, більш детальне дослідження, присвячене вивченню нарративних матеріалів, що мають відношення до цієї проблеми.

Таким чином, основним завданням нашого дослідження є ретельний збір, систематизація та узагальнюючий аналіз античних письмових джерел відповідно до зазначеної теми.

Перша згадка про савроматських жінок відноситься до V ст. до н.е., та належить "Батькові історії" – Геродоту. Вже він, називаючи савроматів спорідненим скіфам, але самостійним народом, відмічає в них незвичне становище жінки: "110. Про савроматів розповідають наступне: коли елліни вступили у боротьбу з амазонками, то, як говорить легенда, елліни, перемігши їх у битві при Термодонті, відплили назад, везучи з собою на трьох кораблях амазонок, котрих їм вдалося захопити у полон. Останні, у відкритому морі, напали на чоловіків та порубали їх; але вони не знали кораблів та не вміли поратись ні з кермом, ні з вітрилами, ні з веслами і тому після побиття чоловіків стали носитися по хвилях по волі вітру, та прибули до Кремнів на Меотійському озері: ці Кремни лежать у землі вільних скіфів. Зійшовши тут з кораблів, амазонки відправились у заселену місцевість; зустрівши перший табун коней, вони захопили його, сіли на коней та стали грабувати власність скіфів.

111. Скіфи не могли пояснити собі те, що трапилось, так як не знали ні їх мови, ні одягу, ні народності, та дивувались, звідки вони взялися; вони прийняли амазонок за чоловіків-однолітків та вступили з ними у битву. Під час бою скіфи заволоділи трупами амазонок і таким чином дізнались, що вони – жінки. Тоді скіфи на нараді вирішили ніяким чином не вбивати більше амазонок, а послати до них наймолодших зі свого середовища, приблизно у такій кількості, скільки було амазонок; юнакам було наказано стати табором по сусідству з ними і робити все, що вони будуть робити, а у випадку переслідування з їх боку не вступати з ними у бій, але тікати; коли ж вони припинять переслідування, – повернутися та розташуватися табором по сусідству. Так вирішили на нараді скіфи, бажаючи мати дітей від цих жінок.

Послані юнаки стали виконувати наказ; амазонки, помітивши, що вони прийшли без усіякого злого умислу, залишили їх у спокої; з кожним днем обидва табори все більше і більше зближувались. Юнаки, подібно до амазонок, нічого не мали з собою, окрім зброї та коней, і тому вели однаковий з ними спосіб життя, займаючись полюванням та грабунком.

113. Біля полудня амазонки робили наступне: вони розходились по одній чи по дві, відходячи далеко одна від одної для природної потреби. Помітивши це, скіфи стали робити те саме; один з них наблизився до однієї з усамітнених амазонок; остання не відштовхнула його та віддалась йому без опору. Вона не могла з ним говорити, так як вони не розуміли мови один одного, і тому вказала йому рукою на слідуєчий день прийти на те саме місце та привести з собою ще іншого, знаками показала, щоб їх було двоє і що вона також приведе іншу. Юнак, віддалившись від неї, розповів про це товаришам. На другий день він сам з'явився на те саме місце та привів з собою товариша; він застав амазонку разом з іншою вже в очікуванні. Інші юнаки, дізнавшись про це, також приманили до себе інших амазонок.

114. Після цього вони поєднали обидва табори та зажили разом, причому кожний юнак мав за дружину ту, з котрою уперше вступив у зв'язок. Чоловіки не могли навчитися мові жінок, але жінки перейняли мову чоловіків. Коли вони стали розуміти один одного, чоловіки сказали амазонкам наступне: "В нас є батьки, є і майно, не будемо же більше вести таке життя, але повернемося у наше суспільство та будемо жити в ньому, дружинами нашими будете ви, а ніякі інші жінки". Але амазонки заперечили на це наступне: "Ми, мабуть, не уживемося з вашими жінками, так як у нас неоднакові з ними звичаї: ми стріляємо з луків, кидаємо дротики, їздимо верхи, а жіночої праці не навчені, тоді як ваші жінки нічого не роблять з того, що ми перелічили, а займаються жіночими справами; вони постійно сидять на повозках, не ходять на полювання і взагалі нікуди не показуються; таким чином, нам з ними не поладнати. Але якщо ви бажаєте мати нас за своїх дружин та здатися чесними людьми, то підіть до ваших батьків, візьміть свою долю майна, потім поверніться до нас та будемо жити самі по собі".

115. Юнаки послухались їх поради та вчинили згідно з нею. Коли ж вони, отримавши свою частину майна, з'явилися назад до амазонок, дружини сказали їм наступне: "Нам робиться боязно та страшно при думці про те, як нам жити в цій місцевості, з одного боку, тому, що ми відібрали в вас батьків, а з іншого тому, що сильно розорили ваш край; але так як ви бажаєте мати нас за своїх дружин, то разом з нами зробіть наступне: залишимо цю землю, переправимося за річку Танаїс і там поселимося".

116. Юнаки і на це погодились; переправившись через Танаїс, вони йшли на схід три дні по тому від Танаїсу, та три ж від озера Меотіди на північ. Прийшовши таким чином у місцевість, що займають і тепер, вони оселились там. Звідси савроматські жінки здавна ведуть свій спосіб жит-

тя: вони їздять верхи на полювання з чоловіками та без них, виходять на війну та носять однаковий з чоловіками одяг.

117. Савромати говорять на скіфській мові, але здавна спотвореній, так як амазонки не зовсім її засвоїли. Відповідно до шлюбів дотримується в них наступне правило: жодна дівчина не виходить заміж, доки не вб'є ворога; деякі з них і вмирають у похилому віці безшлюбними, тому що не могли виконати цю вимогу" [2, № 2, с. 270].

Цілу низку дуже важливих етнографічних та антропологічних свідчень містить і відомий твір знаменитого грецького лікаря Псевдо-Гіппократа – "Про повітря, воду та місцевості". Про життя савроматських жінок автор повідомляє наступне: "У Європі є скіфський народ, що живе навколо озера Меотіди та відрізняється від інших народів. Назва його – савромати. Їх жінки їздять верхи, стріляють з лука та мечуть дротики, сидячи на конях, та б'ються з ворогом, доки вони у дівоцтві; а заміж вони не виходять, доки не вб'ють трьох ворогів, та селяться на проживання з чоловіками не раніше, ніж здійснять звичаєві жертвоприношення. Та котра виїде заміж, перестає їздити верхи, доки не з'явиться необхідність поголовно виступати у похід. У них немає правих грудей, тому що ще у ранньому їх дитинстві матері їх, розкаливши приготовлений саме для цього мідний інструмент, прикладають його до правої груді та вижигают, так, що вона втрачає здібність рости, та уся сила та велика кількість соків переходить у праве плече та руку" [2, № 2, с. 295].

Дещо до більш пізнього часу відноситься повідомлення відомого грецького філософа – Платона (427 – 348 рр. до н.е.). Незважаючи на те, що згадки про савроматів у цього автора мають випадковий характер та моралізуючий тон, вони, втім, надзвичайно важливі у якості етнографічних та історико-побутових фактів. Філософ пише наступне: "...Слухаючи давню легенду, я переконався, а, відповідно, до теперішнього часу, власне кажучи, навіть знаю, що між народами, що оточують Понт, є численна кількість жінок, яких називають савроматідами та котрі не тільки їздять верхи, але й володіють луками та іншою зброєю, та вправляються у застосуванні їх нарівні з чоловіками..." [2, № 3, с. 241].

У 338 – 335 рр. до Р.Х. було написано коротке, але досить змістовне повідомлення Псевдо-Скілака. "Від річки Танаїсу починається Азія, та першій народ їй на Понті – савромати. Народ савроматів керується жінками. За тими, що керуються жінками, живуть меоти..." [2, № 3, с. 241].

Усі перелічені вище повідомлення відносяться до V або IV ст. до н.е., наступна ж, за часом, згадка про савроматських жінок відноситься вже до першого століття до н.е. Таким чином, за проміжок більше ніж у два

століття ми не маємо жодної згадки у давніх авторів на тему, що нас цікавить. Цьому явищу можна дати кілька пояснень: по-перше, можливо, ці повідомлення існували і у досить великій кількості, але до нас не дійшли за різних причин; по-друге, цілком імовірно, зменшилась цікавість античних авторів до скіфських народів та їх сусідів взагалі.

Новим і важливим у римський час було те, що римляни поступово пов'язували узбережжя Чорного моря з північною та східною Європою, знайомились все ближче і ближче з придунайськими областями. Римські історики зберегли для нас і деякі побутові картинки з життя сусідів Боспору. Але, нажаль, цілної картини ніде нема та навряд чи вона взагалі існувала у літературній традиції того часу.

Приблизно до 90 р. до н.е. відноситься повідомлення Невідомого автора: "На Танаїсі, котрий служить кордоном Азії, що розділяє материк на дві частини, – першими живуть сармати, займаючи простір у 2000 стадій. За ними, за словами Деметрія, слідує меотійське плем'я, що зветься язаматами, а за Ефором воно зветься племенем савроматів. З цими савроматами поєднались, як кажуть, амазонки, що прийшли колись після битви при Термодонті; через них-то вони і отримали назву тих, що керуються жінками..." [2, № 3, с. 312].

До того ж часу, що і попереднє повідомлення, відноситься свідчення Миколая Дамаського. "Савромати через кожні три дні наїдаються до пересичення, дружинам своїм в усьому підкорюються, як господинам; дівчину не доти видадуть заміж, ніж вона вб'є ворога..." [2, № 4, с. 176].

Дуже цікавими та змістовними є кілька повідомлень, що належать Помпонію Мелі, який написав свій труд біля 44 року до н.е. Від давньоримського автора ми маємо змогу дізнатись наступне: "114. Узбережжя, що йде вигином від Босфору до Танаїсу, заселяють меотики, фати, сірахи, фікори та ближче усього до гирла річки – іксамати. В них жінки займаються тими ж справами, що і чоловіки, і навіть не звільняються від військової служби. Чоловіки служать у піхоті та під час бою мечуть стріли, а жінки вступають у кінні сутички та б'ються не залізною зброєю, а накидають на ворогів аркани та умертвляють їх затягуванням. Вони виходять заміж, але для того, щоб вважатися гідними для заміжжя, справа не у віці: ті, котрим не вдалося вбити ворога, залишаються у дівочтві. 115. Його (т.б. Танаїс) берегами та прибережними місцевостями володіють савромати, одне плем'я, але розділене на декілька народів з різними назвами: перші меотиди, що керуються жінками, займають володіння амазонок, степи, багаті пасовищами, але в іншому – мізерні та голі..." [4, № 1, с. 275].

Важливо зазначити, що у останньому уривку Помпоній Мела стверджує, що савромати – це загальне ім'я одного племені, котре втім, поділяється на кілька народів з різними назвами. Першими він називає меотидів, що тепер проживають на землях, якими раніше володіли амазонки, і саме до них автор відносить підкорення жінкам.

Тут добре простежується зв'язок з легендою про походження савроматів, що передав нам Геродот. Адже, за його відомостями, саме у цю місцевість переселились скіфські юнаки зі своїми дружинами-амазонками, утворивши савроматське плем'я. Не зрозумілим залишається лише чому Помпоній Мела, розповідаючи про савроматів, надає лише меотідам звичай підкорятися жінкам, притаманній за Геродотом та іншими авторами, усьому савроматському племені.

Безпосередньо до сарматів відноситься наступне повідомлення Помпонія Мели: "4,33. Сарматія. . . Населення її за одягом та озброєнням ближче за все підходить до парфянського, але відрізняється більш суровим характером, подібно до самого клімату. Сармати не живуть у містах і навіть не мають постійних міст проживання; вони вічно живуть табором, перевозячи своє майно та багатство туди, куди манять їх кращі пасовиська, чи примушують вороги, що відступають або переслідують, плем'я войовниче, непокірне, вільне і до того жорстоке та люте, що навіть жінки беруть участь у війнах на рівні з чоловіками; для більшої зручності руху у дівчат одразу після народження прижигается права грудь і внаслідок цього рука робиться вільною для нанесення ударів, а грудь – чоловічою. Дівчата зобов'язані вправлятися у стрільбі з лука, їздити верхи та полювати, а від дорослих дівчин вимагається, щоб вони вбивали ворогів, так що нікого не вбити вважається злочином, а покаранням для них служить дівоцтво..." [4, № 1, с. 282].

Останнє повідомлення становить особливий інтерес для нашої теми через те, що саме Помпоній Мела вперше переносить незвичні риси побуту савроматських жінок на сарматських.

До другої половини першого століття до н.е. відноситься свідчення Діодора Сицилійського. Воно носить легендарний характер, та є досить суперечливим, але, звісно, ми не можемо оминати його своєю увагою. Автор передав наступне: "... Коли її було віддано у заміжжя царю сарматів (котрих деякі називають скіфами), вона (*т. б. Кірка – О.Ш.*) перш за все умертвила свого чоловіка, а потім, наслідуючи йому, здійснила багато жорстокості та насильства над своїми підданими. За це вона була вигнана зі свого царства, втекла, за свідченням деяких міографів, до Океану та, зайнявши пустинний острів, оселилась тут з жінками, що її супровод-

жували; за словами ж деяких істориків, вона, покинувши Понт, оселилась в Італії на місці, котрий і до нині називається за її ім'ям Кіркейським". [2, № 4, с. 255].

Після рубежу ер кількість повідомлень про незвичний спосіб життя, що ведуть жінки савромато-сарматських племен, у кількості не зменшується, але їх характер та смислове навантаження у переважній більшості залишається незмінним. Давні автори цього часу здебільшого спираються на відомості своїх попередників. Загальна картина побуту савромато-сарматських жінок таким чином залишається майже незмінною.

Приблизно до середини першого ст. н.е. належить типове повідомлення Гая Плінія Секунда. Про савроматів автор повідомляє наступне: "... Потім слідує Меотійське озеро, вже згадане у описі Європи. Починаючи від Кіммерії, живуть меотики, гали, серни... Потім по річці Танаїсу, що впадає у море двома гирлами, живуть сармати, за легендою нащадки мідян, що також діляться на багато племен. Першими живуть савромати, що керуються жінками, названі так тому, що походять від шлюбів скіфів з амазонками..." [2, № 2, с. 293].

У цьому уривку ми спостерігаємо деяку плутанину та невизначеність. Першими автор називає сарматів, що за легендою є нащадками мідян. Ці сармати, за Плінієм, діляться на кілька племен, з котрих першими він називає савроматів, і саме їм автор надає ознаку підкорення жінкам та походження від шлюбу з амазонками. А це дещо не співпадає з зазначеним раніше рідством савроматів з сарматами. Зважаючи на вищезазначене, ми можемо припустити, що у Плінія джерелом для цього уривку слугували кілька зовсім протилежних легенд, що належали різним авторам.

У цього ж автора ми знаходимо відомості, що раніше не зустрічалися. Варто зазначити, що до побуту савромато-сарматських жінок цей уривок можна віднести лише умовно. "Я помічаю, що деякі з чужоземних племен вживають відомі трави для розфарбування своїх тіл заради краси та постійного звичаю. Принаймні жінки у варварських народів намазують собі різними рослинними мастилами обличчя, а у даків та сарматів навіть чоловіки розписують собі тіло..." [4, № 2, с. 313].

Приблизно у той саме час, що і Пліній, написав свої "Неймовірні сказання" і Ісігон Нікейський. Про савроматів, що стосується особливостей побуту жінок, автор повідомляє наступне: "XXIX. Жінки савроматів не виходять заміж, якщо раніше не вб'ють ворога..."

Л. Савромати через кожні три дні наїдаються досита; дружинам у всьому скоряються, та самі носять жіночий одяг... Дівчину не перш видадуть заміж, ніж вона вб'є ворога..." [2, № 4, с. 268].

Дуже цікавим, але дещо резонансним є повідомлення відомого римського історика та філософа – Плутарха (46 – 120 рр. н.е.). "В кожній країні свій закон": ця приказка говориться у наслідок того, що кожен народ має свої звичаї... Савромати на попойках продають своїх дьоньок. У амазонок жодна дівчина не вступає у шлюб, якщо не вб'є ворога..." [2, № 4, с. 289].

Не менш важливим джерелом для нашого дослідження є свідоцтво Діона Хрисостома, що відвідав місто борисфенітів у 83 році. У останній час вищезгадана дата відвідування Ольвії Діоном Хрисостомом ставиться під цілком обґрунтовани сумніви та припускається, що він відвідав цей античний поліс не у 83 р., а "незадовго до 95 р." [1, с. 151]. До зазначеної теми має відношення такий уривок: "...Річки впадають у море біля укріплення, Алектора що належав, як говорять, дружині царя савроматів" [3, № 1, с. 228].

Приблизно у 117-138 рр. н.е. була написана праця "Опис населеної землі" Діонісія Перієгета. Цьому автору належить такий уривок: "Поблизу Меотійського озера живуть самі меоти та савроматські племена, уславлений рід войовничого Ареса; вони походять від того могутнього кохання амазонок, котрим вони поєднались колись з савроматськими людьми, блукаючи далеко від своєї батьківщини Термодонта; від них-то й народились войовничі нащадки, що мешкають у неозорному лісі, серед котрого котиться Танаїс..." [3, № 1, с. 239].

До 162 року належить твір Полієна – "Військові хитрощі". Безпосередньо до сарматів відноситься повідомлення про сарматську царицю Амагу: "VIII, 56. Амага, дружина Медосакка¹, царя сарматів, що живуть на Понтійському узбережжі, вбачаючи, що чоловік її предається розкоші та пияцтву, у більшості сама чинила суд та розправу, сама розставляла гарнізони в своїй країні, відбивала навали ворогів та допомагала ображеним сусідам. Блискуча слава про неї рознеслася по всій Скіфії, так що і херсонесці, що мешкали на Таврічеському півострові, покривджені царем сусідніх скіфів, попросили її прийняти їх у число союзників. Амага спочатку надіслала скіфському царю наказ припинити свої набіги на Херсонес; коли ж скіф не послухався, то вона обрала 120 чоловік, найсильніших духом та тілом, надала кожному по три коні та, проскакавши з ними за одну добу 1200 стадіїв, раптово з'явилась до двору царя та перебила усю варту, що стояла біля воріт. Скіфи були розгублені від несподіваності та уявили, що нападників не стільки скільки вони бачили, а набагато більше. Амага ж, увірвавшись зі своїм загоном у палац, вбила царя та його ро-

¹ Імена історично іншими джерелами не засвідчені.

дичів з друзями, що були поряд з ним, країну віддала херсонесцям, а царську владу вручила сину вбитого, наказавши йому правити справедливо та, пам'ятаючи печальну кончину батька, не чіпати сусідніх еллінів та варварів" [3, № 2, с. 219].

Приблизно у 189-218 рр. було написано уривок, що належить Клименту Олександрійському. Про савроматських жінок автор повідомляє наступне: "Я знаю савроматських жінок, котрі займаються військовою справою не менше ніж чоловіки..." [4, № 2, с. 282].

До другого століття відноситься вже знайома нам коротка приказка, присвячена савроматам, що була передана Зенобієм: "... Савромати продають своїх доньок під час пияцтва..." [4, № 4, с. 290].

Приблизно до кінця другого століття відноситься коротке зауваження Секста Емпірика, в котрому автор безпосередньо не говорить про сарматських жінок, але можна припустити, що до них це повідомлення мало відношення також. "Татуювання в нас вважається позором та безчестям, а з єгиптян та сарматів багато хто татує новонароджених дітей..." [4, № 2, с. 267].

Порфірій (III ст. н.е.) повідомляє – "... І у савроматів жінки, носячи однаковий з чоловіками одяг, беруть участь у війнах..." [2, № 1, с. 284].

Не менший інтерес становить повідомлення, що належить Флавію Веллісу Сіракузькому (кінець III – початок IV ст. н.е.). "У тріумфі Авреліана... Були проведені також десять жінок, котрих він узяв у полон, коли вони у чоловічому вбранні бились серед готів, причому багато інших було перебито; напис наголошував, що вони походять з роду амазонок..." [4, № 3, с. 265].

І, нарешті, Стефан Візантійський про савроматських жінок повідомляє наступне: "Амазонки – жіноче плем'я біля Термодонту, як говорить Ефор; тепер їх називають савроматідами. Про них розповідають, що фізичною силою вони превосходять чоловіків, та пояснюють це кліматичними властивостями місцевості, котра, нібито, зазвичай виробляє жінок, більш сильних та рослих, ніж чоловіки; але, я гадаю, що спільні всім властивості містяться вже у самій природі, так що наведена причина не обґрунтована. Більш правдоподібна та, що наводять їх сусіди: савромати ще у споконвічні часи відправились походом у Європу, але всі загинули там, і жінки їх залишились наодинці... коли в них хлопчики підросли, то постали проти жінок, але коли останні перемогли, то чоловіче населення втекло у густі хащі і там загинуло; побоюючись помсти з боку молодших, жінки постановили переломити в них члени та усіх зробити хромими. Назива-

лись вони також савропатідами, тому що розтопували ящірок та їли їх, чи савроматідами тому, що жили у Савроматський Скіфії" [3, № 3, с. 314].

Таким чином, нами були розглянуті свідчення грецьких та римських авторів, що прямо або побічно торкаються різноманітних аспектів побуту жінок савроматського (сарматського) суспільства. У наше дослідження було включено біля двадцяти фрагментів свідчень давніх авторів різноманітного характеру. Більшість з них відноситься до римського часу, хоча сліди попередників продовжують панувати аж до кінця зазначеного періоду.

У процесі дослідження було виявлено, що переважна більшість давніх авторів (біля 80 %), розповідаючи про войовничий спосіб життя жінок, підкорення жінкам та походження племені від шлюбу амазонок зі скіфами, говорять про савроматів. Втім, у деяких авторів ми зустрічаємо і інші назви племен. Наприклад, говорячі про войовничість жінок, Платон називає савроматів, а Помпоній Мела уперше переносить зазначені вище особливості побуту на сарматських жінок. Крім того, говорячі про військову службу жіночої половини племені, він вже називає іксаматів, а про керування жінками – меотів. Така невизначеність у творах цього автора дозволяє нам припустити, що Помпоній Мела володів лише приблизною інформацією і в більшій мірі прив'язував зазначені особливості побуту племен до територій навколо Танаїсу, де, за його свідченнями, мешкали згадані вище сармати, меотиди та іксамати.

У подальшому сарматів замість савроматів називає лише Полієн та Флавій Вопіск Сіракузький. Таким чином, можна зазначити, що незвичні особливості побуту, що були притаманні жінкам певного племені, давні автори здебільшого відносять до савроматів. Назви інших племен зустрічаються рідко та, як правило, супроводжуються загальною плутаниною, що до визначення тих чи інших племен у певного автора взагалі.

Незважаючи на те, що саме свідчення давньогрецьких авторів започаткували письмову традицію щодо особливостей побуту савроматських жінок, найбільша кількість свідоцтв подібного змісту відноситься до римської доби. Де вони носять, переважним чином, яскраво виражений компліятивний характер.

Під час дослідження було виявлено, що переважна більшість авторів, розповідаючи про зазначені особливості жіночого побуту, називають і територію, на якій проживало певне плем'я. Важливість цієї інформації не викликає сумнівів, адже ми маємо змогу простежити та уточнити, як змінювалась з плином часу ситуація з локалізацією народів, у котрих жінки вели такий незвичний спосіб життя. У Геродота, що до цього, ми знаходимо досить чітку вказівку – "... переправившись через Танаїс, вони

(*т.б. амазонки з чоловіками – О.Ш.*) йшли на схід три дні по тому від Танаїсу, та три ж від озера Меотіди на північ. Прийшовши таким чином у місцевість, котру займають і тепер, вони оселились там..." [2, № 2, с. 279]. Отже, за автором, амазонки зі скіфами переправились через Танаїс, та через три дні піднялись від Меотіди на північ.

Псевдо-Гіппократ, у свою чергу, розташовує савроматів навколо озера Меотіди, яке знаходиться, згідно з автором, у Європі. Платон надає більш приблизну інформацію – "...між народами, що оточують Понт...". У свідченні Псевдо-Скілака, відповідно, ми знаходимо деякі уточнення – "Від річки Танаїсу починається Азія, та перший народ її на Понті савромати...". Отже, автор, на відміну від Геродота, розміщує савроматів на узбережжі Понту, а не вище на північ. Невідомий автор, у свою чергу, також надає дещо відмінну інформацію. На самому Танаїсі він локалізує сарматів, котрі займають простір у 2000 стадій. Лише за останніми автор розміщує керованих жінками савроматів.

Ми вже неодноразово звертали увагу на плутанину, що має місце у свідченнях Помпонія Мели, це ж стосується і локалізації у цього автора тих чи інших племен. Наприклад, вищезгаданих іксаматів, у котрих жінки займаються військовою справою на рівні з чоловіками, автор розміщує ближче усього до гирла річки на узбережжі, яке йде вигином від Боспору до Танаїсу. Говорючі про керованих жінками меотідів, Помпоній Мела розміщує їх першими на берегах Танаїсу, при цьому він уточнює, що вони займають володіння амазонок. Тоді як, згідно Геродоту, на нашу думку, місцевість, де мали б опинитись амазонки зі своїми чоловіками, має локалізуватися далі на схід. Гай Пліній Секунд, у свою чергу, локалізує женокерованих савроматів першими по річці Танаїсу, що впадає у море двома гирлами. Говорючі про савроматів, котрі походять від шлюбу амазонок зі скіфами, Діонісій Перієгета локалізує їх поблизу Меотійського озера, уточнюючи, що вони мешкають у неозорному лісі, серед котрого котиться Танаїс.

Таким чином, незважаючи на деяку варіабельність щодо локалізації савромато-сарматських племен, присутню у оглянутих вище свідоцтвах давніх авторів, ми, втім, спостерігаємо певне тяжіння до територій навколо Меотійського озера та річки Танаїсу, і ці давні географічні орієнтири присутні у більшості авторів. Отже саме цю територію давні письмові джерела визначають як місце проживання племен, у суспільстві котрих жінки вели досить незвичний для того часу спосіб життя.

Розглянуті вище свідоцтва давніх авторів щодо визначення ролі жінки у суспільстві савромато-сарматських племен надають нам досить важливу інформацію різноманітного характеру. Можлива історична реконструк-

ція за нарративними джерелами, звичайно, носить лише умовний характер, але незважаючи на це, відомості давніх авторів у багатьох випадках підтверджуються іншими, зокрема археологічними джерелами. Крім того, наука вже не раз зіткнулася з тим фактом, що легендарне та, здавалось би, неможливе, ставало дійсною реальністю за появою нових беззаперечних доказів.

Відомості про скіфів та їх сусідів, що містяться переважно в IV книзі "Історій Геродота", є головним джерелом для історії племен, що населяли південноруські степи в VI – V ст. до н.е. Розповідь Геродота в деяких частинах, заснована на автопсії, межі котрої однак невловимі, насичена відомостями напів- чи взагалі легендарного характеру та історичний еквівалент їх далеко не завжди вдається розпізнати з імовірністю. Але розповідь Геродота містить багато географічних та етнографічно точних відомостей, що підтверджуються в багатьох випадках археологічними дослідженнями. Це змушує відноситись до повідомлень "Батька історії" з найбільшою довірою та увагою – перевіряти навіть ті його відомості, котрі здались спочатку легендарними та недостовірними, можуть при ближчому ретельному догляді виявити несподівано точний і простий сенс, скритий за їх легендарною формою.

Сліди легенди, що передав нам Геродот, помітно простежуються у більш пізніх авторів. Так, стисло передає цю легенду Невідомий автор біля 90 року до н.е. Він розповідає, що саме з савроматами з'єднались амазонки, що прийшли після битви при Термодонті. Варто зазначити, що у цьому повідомленні автор називає окремо сарматів та савроматів, і саме лише до останніх відноситься зазначена легенда. Крім того, тут ми бачимо деяку невизначеність у ідентифікації тих чи інших племен. Що ж стосується савроматів, то по Деметрію, як зазначає сам автор, це меотійське плем'я, що має назву язамати, а за Ефором – савромати. Таке невизначене становище наводить нас на думку, що деякі давні автори не дуже розумілись на етнічному визначенні того чи іншого племені, що у свою чергу, призвело до переносу у деяких грецьких та римських авторів рис побуту притаманних спочатку лише савроматам, на інші племена, в особливості – на сарматів.

Як вже зазначалось, одним з головних джерел для невідомого автора були труди Ефора, про це неодноразово говорить сам автор. Нажаль, повідомлення самого Ефора не збереглися, тому ми не маємо змоги перевірити: наскільки вони співвідносились з легендою про походження савроматів у Геродота, але генетичний зв'язок між ними існував беззаперечно.

Треба також звернути увагу, що у короткому, але досить змістовному свідченні, що належить Невідомому автору, ми бачимо відомості, які не присутні у Геродота. Автор пояснює, що саме через зв'язок з амазонками савромати отримали назву – ті, що керуються жінками. Таке визначення савроматів раніше за Невідомого автора ми зустрічаємо лише у периплі Псевдо-Скілака: "Від річки Танаїсу починається Азія, та перший народ її на Понті – савромати. Народ савроматів керується жінками, за женокерованими живуть меоти". Таким чином, можна припустити, що саме наслідуючи Ефору, Невідомий автор, у свою чергу, називає савроматів – "ті, що керуються жінками". А деяка схожість цього повідомлення зі свідченням Псевдо-Скілака дозволяє припустити, що і останній запозичив цей термін у Ефора.

Це, звичайно, лише припущення, котре за браком джерел потребує більш детальної перевірки. Але незвичні для греків та римлян особливості побуту савроматських жінок, що передає нам Геродот, Ефор, Псевдо-Скілак та Невідомий автор, ще неодноразово будуть зустрічатися у більш пізніх не менш авторитетних авторів.

Так у I ст. н.е. Гай Пліній Секунд говорить, що керовані жінками савромати отримали таку назву через те, що походять від шлюбу амазонок зі скіфами. Більш поетично, але в одному руслі, про це розповідає у II ст. Діонісій. З савроматів на сарматів переносить походження від амазонок у IV ст. н.е. Руфій Фест Авієн. Майже точною копією повідомлення Невідомого автора 90-го року до н.е. є свідчення, що відносяться до V ст. та належать Псевдо-Арріану. Різницю становить лише те, що він переводить стадії у милі. На межі V та VI ст. було написано "Землеопис" Прісціана, що являє собою доволі близький переклад Діонісія.

Таким чином, ми бачимо, що архаїчні риси побуту савроматських жінок, що були їм, можливо, властиві у часи Геродота та дещо більш пізнього Ефора, надаються їм давніми авторами і у значно більш пізні часи майже без змін.

Між тим, сама легенда про походження савроматів, яка передана нам Геродотом крізь легендарний наліт дозволяє побачити можливо дійсні риси, що були притаманні савроматському суспільству. Аналізуючи зазначену легенду, Смирнов К.Ф. цілком слушно зауважив: "В легенді про походження савроматів, переданої нам Геродотом, відобразились дуже архаїчні риси родинно-шлюбних відносин у населенні Східного Приазов'я.... Тут ми зіштовхуємося з родинно-шлюбними відносинами, притаманними перш за все матриархату..." [5, с. 200]. І дійсно, адже у розповіді Геродота, ми спостерігаємо, що скіфські юнаки постійно чинять так, як це вимагають

від них дружини-амазонки. Також підкреслюється, що чоловіки не змогли вивчити мову амазонок на відміну від останніх, котрі, хоч і недосконало, але засвоїли мову скіфів. Таким чином, чоловіки у цій легенді виступають у зовсім підлеглому стані від жінок. Смирнов К.Ф. зазначає далі наступне: "За легкістю заключення шлюбу можна казати про якісь пережитки якщо не групового шлюбу, то легкорозторжимої форми парних шлюбів матрилокального характеру (скіфські юнаки переходять жити до дружин-амазонок, а амазонки говорять своїм чоловікам: "Ми відібрали в вас батьків..." [5, с. 201]. Але, на нашу думку, все ж таки можна побачити деякі обмеження, що існували у суспільстві цих номадів. Щоб здаватись чесними людьми і, так би мовити, жити з амазонками офіційно, скіфським юнакам необхідно було засвідчити шлюб, узявши у батьків свою долю майна. Крім того, дружиною ставала та жінка, з котрою уперше чоловік вступив у статевий зв'язок. Тобто, можна припустити, що засвідчення шлюбу у цьому архаїчному суспільстві вимагало деяких традиційно-ритуальних дій.

Аналізуючи легенду про походження савроматів, що беззаперечно має відношення до визначення ролі жінки у суспільстві сарматських племен, ми не можемо не згадати і легенду зовсім іншого змісту, котру надав Стефан Візантійський. В багатьох випадках відомості цього автора є єдиною згадкою про ті чи інші факти. Лише у цього автора ми знаходимо згадку про давній похід савроматів у Європу, де вони усі загинули, залишивши своїх жінок на самоті, і, таким чином, савроматські жінки отримали владу у свої руки.

До наступної умовної групи ми віднесли кілька свідчень давніх авторів, котрі мають змогу пролити деяке світло на соціальне та економічне становище жінок у савромато-сарматському суспільстві. Першим за часом до цієї групи ми віднесли уривок Діодора Сицилійського, а саме його розповідь про Кірку. Звичайно, цей пасаж відноситься до міфотворчої діяльності, але, як ми вже зазначили, міф у давніх греків часто переплітається з реальністю. Зі свідчень Діодора можна припустити, що сарматські царі мали право брати за дружину знатних жінок з інших держав (Адже Кірка була колхідською принцесою). Крім того, після смерті чоловіка, вдова царя, навіть якщо вона іноземка, могла узяти владу у свої руки. Але влада цариці не була безмежною, її могли, наприклад, відправити у вигнання за жорстокість та насильство над підданими. Однак цариця мала право узяти з собою у вигнання наближених до неї, що залишились їй вірними, а можливо, її прибічників відправляли у вигнання разом з нею навмисно, у даному випадку це були жінки.

Беззаперечний інтерес щодо цієї теми являє уривок з "Борисфенідської промови" Діона Хрисостома. Автор згадує, що річки впадають у море біля укріплення Алектора, що належав, як говорять, дружині царя савроматів. Розглядаючи цей пасаж раніше, ми вже зазначили, що місцевість з такою назвою згадується і у Ровенського аноніма та локалізується на Чорноморському узбережжі між Таміракою та Ольвією. Латишев В.В. припускав, що згаданого "царя савроматів", можливо, слід виправити на царя Савромата на Боспорі [3, № 1, с. 228]. Промова Діона Хрисостома була здійснена наприкінці I ст. н.е. та є дорогоцінним свідченням людини, що особисто відвідала Північне Причорномор'я. Крім того, ця праця була написана у той час, коли сармати на даній території займали вже досить міцні позиції, що, таким чином, дозволяє припустити, що якимось військовим укріпленням на цій території цілком могло належати дружині царя. Ахіллесовою п'ятою цього припущення є те, що автор все ж таки говорить про дружину царя савроматів, а не сарматів, а в сучасній науці ще досі залишається відкритим питання співвідношення савроматських племен до сарматських. Крім того, допускаючи історичну реальність цього свідчення, ми, таким чином, маємо визнати існування у савромато-сарматських племен приватної власності, принаймні у царських осіб. Втім, можна припустити, що Діон Хрисостом не мав на увазі приватне володіння як таке, а лише говорив про обов'язки управління певним укріпленням, що були покладені на дружину царя савроматів. Це припущення може бути ближче до істини, зважаючи на беззаперечний військовий досвід властивий жінкам цих номадів.

Деяким доповненням до вищесказаного може слугувати уривок з легенди Полієна про сарматську царицю Амагу. З розповіді цього автора можна зрозуміти, що якщо цар був неспроможний гідно вести державні справи, його дружина могла перебрати ці функції на себе. Цариця зосереджувала у своїх руках усі важелі правління, а саме – судову, військову владу, зовнішню політику. Крім того, Полієн розповідає, що Амага сама розставляла гарнізони у країні, а це може бути посереднім підтвердженням наявності укріплень під керуванням цариці.

Розглядаючи раніше повідомлення Псевдо-Гіппократа, ми зауважили, що незважаючи на деяку схожість його свідчень з інформацією, що надає нам Геродот, ми бачимо багато інших доповнень, що взагалі не були присутні у "Батька історії". Ми вже неодноразово звертали увагу на уривок Псевдо-Гіппократа, де він говорить, що савроматські жінки селяться на жительство з чоловіками не раніше, ніж здійснять звичаєві жертвоприношення. Цей пасаж на сьогодні є єдиним письмовим натяком на існу-

вання якихось жрецьких обов'язків у савроматських жінок. У письмовій традиції ми не знаходимо більше жодної згадки про це ні у авторів, що передували Псевдо-Гіппократу, ні у більш пізніших. Звичайно, маючи лише це коротке зауваження, не можна будувати якийсь дійсно безперечні історичні реконструкції. Але численний археологічний матеріал, котрий визначається сучасними науковцями як жрецькі атрибути, знайдений у жіночих похованнях, дозволяє припустити, що у жінок сарматських племен, дійсно були певні ритуальні обов'язки.

Псевдо-Гіппократ також говорить, що для того щоб уся сила перейшла в праве плече та руку, у савроматських жінок ще у ранньому дитинстві вижгають праву грудь. Помпоній Мела надає цей звичай вже сарматським жінкам, пояснюючи, що це робилося для більшої зручності руху та нанесенню ударів.

Нажаль, перевірити реальність цих свідчень за допомогою археологічного чи антропологічного матеріалу неможливо, адже м'які тканини не зберігаються з часом. Але ми також не можемо стверджувати, що це не могло бути дійсністю лише через те, що нам цей звичай видається диким, адже на сьогодні, відомо багато сімполітейних суспільств, для котрих є традиційним звичаєм та нормою різноманітне ушкодження тіла.

Потребує деякої систематизації і інформація, надана нам переліченими давніми авторами щодо участі савроматських жінок у військових діях.

У легенді, що передав нам Геродот, є чіткі свідчення, що говорять про войовничий спосіб життя савроматських жінок, та пояснюється така особливість – успадкуванням цього звичаю від амазонок. У зазначеній легенді досить певно підкреслюється відмінність способу життя скіфських жінок від амазонок, про це і нагадують скіфським юнакам останні. Цей уривок дозволяє також більш детально реконструювати військові звичаї амазонок, та їх наступниць – савроматок, відповідно. Ми дізнаємось, що вони володіли луками та дротиками, постійно їздили верхи. Більш того: у їх суспільстві було введено правило, що дівчина не могла вийти заміж доки не вб'є ворога.

Більш пізні автори значно доповнюють та збагачують цю інформацію, постійно звертаючи увагу на войовничість, притаманну жінкам цих номадів. Так, Псевдо-Гіппократ також розповідав про стрільбу з лука, володіння дротиками та верхову їзду, але в нього є деякі доповнення, що відсутні у "Батька історії". Давній автор розповідав, що усією зброєю вони володіли сидючи на конях. При цьому, якщо з'являлась така необхідність, плем'я виступало у похід поголовно, мобілізуючи навіть тих жінок, що були заміжні, та вже виконали свої військові обов'язки, зазначені звичаєм цього народу.

Дуже інформативним джерелом щодо військової справи жінок савромато-сарматських племен є свідчення Помпонія Мели. Він зазначає, що жінки іксаматів беруть участь у військових діях нарівні з чоловіками. Римський історик підкреслює, що існує розмежування між чоловіками та жіночими загонами щодо військових задач. Чоловіки служать у піхоті, та під час бою мечуть стріли, а жінки вступають у кінні сутички та б'ються не залізною зброєю, а накидають на ворогів аркани, та вбивають їх затягуванням. Помпоній Мела також розповідав, що сарматські дівчата з дитинства зобов'язані проводити тренування зі стрільби з лука, їзди верхи та полюванню.

Свідчення зазначеного автора дозволяють нам припустити, що військова справа у житті сарматських жінок була однією з пріоритетних. Сарматське суспільство турбувалось про те, щоб воїнів, незалежно від їх статі, добре готували ще з дитинства. Що цілком відповідало потребам народа-війська.

Напівлегендарна розповідь Полієна про сарматську царицю Амагу, окрім соціального становища сарматських жінок знатного роду, дозволяє дізнатись про деякі деталі військової справи. А саме, що у сарматів існували охоронні гарнізони, і що керувати ними мала змогу цариця.

У Флавія Вопіска Сіракузького ми знаходимо свідчення, що під час триумфу Авреліана провели десять жінок, котрих він узяв у полон, коли вони в чоловічому одязі бились серед готів, причому багато інших було перебито; напис наголошував, що вони походять з роду амазонок... З цього можна припустити наступне: у битві римлян з готами на боці останніх бились невідомі жінки. Латишев В.В. цілком обґрунтовано вважав, що це могли бути сарматські жінки, адже загальноприйнятим є факт участі сарматів у війні проти Риму на боці готів [2, № 3, с. 265]. Крім того, на нашу думку, сам Флавій Вопіск Сіракузькій надає доказ вірності цього припущення, говорючі про походження цих жінок з роду амазонок. А саме до савроматів відноситься ця легенда. Крім того, Флавій Вопіск Сіракузькій говорить, що жінки бились у чоловічому одязі. Таке саме свідчення, що прямо відноситься до савроматських жінок, ми зустрічаємо у Порфірія в його схоліях до "Іліади" Гомера.

Предшлюбні звичаї цього племені теж мали військовий характер. Сам "Батько історії" зауважував, що відносно шлюбів вони (*т.б. савроматські жінки – О.Ш.*) дотримуються наступного правила: жодна дівчина не виходить заміж, доки не вб'є ворога, деякі з них і вмирають у похилому віці безшлюбними, тому що не змогли виконати цю вимогу". Отже Геродот стверджує, що савроматські дівчата не могли вийти заміж доки не вб'ють ворога.

Паралель цьому повідомленню становить розповідь Псевдо-Гіппократа. Він повідомляє, що савроматські жінки (доки вони у дівочтві) ведуть надзвичайно войовничий спосіб життя. І так само як і Геродот, давній автор говорить, що вони могли вийти заміж лише вбивши ворога. Але тут ми маємо уточнення, відсутнє у Геродота – савроматські дівчата мали вбити не менш ніж трьох ворогів. Давньогрецький лікар також говорить, що після шлюбу савроматські жінки перестають брати участь у військових діях доки не з'явиться необхідність поголовно виступати у похід. Тобто можна припустити, що у момент великої небезпеки для племені усі його члени брались за зброю, тим більш, що навіть у жінок була для цього добра підготовка та досвід. Повідомлення Псевдо-Гіппократа тим більш цінні, що являючи собою паралель розповіді Геродота, запозичені з інших джерел, вони дають нам чудову можливість для перевірки свідчень, що належать "Батькові історії".

Повідомлення цих авторів, що стосуються предшлюбних звичаїв савроматських жінок, у подальшому неодноразово повторювались у більш пізніх авторів. Так, у I ст. до н.е. Миколай Дамаський повідомляє, що у савроматів дівчину не перш видадуть заміж, ніж вона вб'є ворога. У 44 р. н.е. Помпоній Мела говорить, що у сарматів для незаміжних дівчат вважається злочином нікого не вбити, а покаранням для них слугує дівочтво. Цей же автор розповідає, що у іксаматів гідність дівчини до шлюбу визначається не віком, а обов'язковим вбивством ворога. Це правило було настільки суровим, що ті, кому не вдалося виконати необхідні умови, повинні були залишатись у дівочтві.

Переважно уся антична письмова традиція, говорючі про жінок савромато-сарматських племен, звертають увагу на їх високе становище у суспільстві. Тим більш незрозумілим є коротке свідчення, що належить Плутарху, в котрому автор розповідає, що савромати під час пияцтва продають своїх доньок. Дещо пізніше майже дослівно про це говорить збирач прислів'їв Зенобій. Тобто у час збирача прислів'їв відомості про цей звичай у савроматів були досить розповсюдженими, щоб стати прислів'ям, котрі, зазвичай, виводились з життя. Звідси виникає питання – невже, незважаючи на досить високе становище сарматських жінок, їх могли продавати? Нажаль, жоден з авторів, говорючі про цей звичай, не уточнює: чи продавали їх у якості рабинь, чи у якості майбутніх дружин. Крім того, ці повідомлення відносяться вже до часу після рубежу ер, а в цей час значення жінки у савромато-сарматському суспільстві вже значно змінюється.

Здійснюючи аналіз письмових джерел, ми знайшли зовсім мало свідочств, які б говорили про побутові умови життя жінок савромато-сар-

матських племен. Інформацію про цей бік їх життя довелось збирати буквально по крихтах, використовуючи навіть посередні відомості. Тим більш, для нас являє велику цінність повідомлення, що належить Гаю Плінію Секунду. Нажаль, у свідоцтві цього автора немає інформації, що безпосередньо відносилась би до сарматських жінок, але пасаж – "...Навіть чоловіки розписують собі тіло..." може означати, що і жінки робили те саме. Розпис тіла, за Гаєм Плінієм Секундом, у цих номадів робився згідно звичаю, імовірно, за останнім, сарматські жінки також знали деякі прийоми збереження молодості та краси з допомогою різноманітних рослинних олій.

У Секста Емпірика також немає прямої вказівки на жіночу стать, але говорючі про татування немовлят у сарматів, автор не уточнює: чи існувало обмеження через належність до певної статі. Отже ми не можемо виключити, що немовлят жіночої статі також могли піддавати цьому звичаю.

Нажаль, цими короткими і непевними свідченнями обмежуються відомості давніх авторів щодо рис побуту, притаманних жінкам савромато-сарматських племен.

Отже на сьогодні ми маємо значну кількість письмових джерел, що мають відношення до зазначеної нами проблеми. Розповідь про женокерованих савроматів одноманітно повторюється і у греків, і у римлян. Детальний аналіз відповідних письмових джерел, здійснений вище, дозволяє зробити наступні висновки. З повідомлень давніх авторів випливає, що савроматські (сарматські) жінки: по-перше, брали активну участь у військових діях; по-друге, можливо, відправляли якійсь звичаєві жертвоприношення; по-третє, активно приймали участь у суспільному житті племені, в якому займали досить високе становище, іноді навіть керували цілими племенами. Крім того, загальний аналіз засвідчує, що давні автори, розповідаючи про незвичний спосіб життя жінок, переважно мали на увазі савроматське плем'я, та локалізували його поблизу Танаїсу та Меотиди.

Shevchenko E.B.

A WOMAN IN THE SOCIETY OF SAURO/SARMATIAN TRIBES ACCORDING TO THE NARRATIVE SOURCES

The certificates of ancient authors are one of the most important sources for determining the role of women in the society of sauro/sarmatian tribes. In this article, in chronological order, were collected and exposed to analysis ancient written certificates relevant to the issue. The genetic link between the statements of various

authors and the change of their nature in the period of time were established. The territory is defined, which indicates most of the sources. The features of social, military, religious and everyday life of sauro/sarmatian women.

Key words: sauro\sarmaian, women, ancient authors, sources, society.

Шевченко Е.Б.

САРМАТСКАЯ ЖЕНЩИНА ПО ДАННЫМ НАРРАТИВНЫХ ИСТОЧНИКОВ

Свидетельства античных авторов являются очень важным источником для определения роли женщин в савромато-сарматском обществе. В статье в хронологическом порядке, были собраны и проанализированы письменные свидетельства древних авторов, которые имеют отношение к этому вопросу. В ходе исследования была установлена их генетическая связь, изменение характера источников во времени. Определены территориальные границы, на которые указывают большинство источников. Отмечены особенности социальной, военной, культовой и бытовой жизни савромато-сарматских женщин.

Ключевые слова: савромато-сарматы, женщины, античные авторы, источники, общественная роль.

Джерела та література

- 1. Виноградов Ю.Г. Очерк военно-политической истории сарматов 1 в. н.э. // ВДИ. – 1994. – № 2.*
- 2. Латышев В.В. Известия древних писателей о Скифии и Кавказе // ВДИ. – 1947. – № 1- 4.*
- 3. Латышев В.В. Известия древних писателей о Скифии и Кавказе // ВДИ. – 1948. – № 1- 4.*
- 4. Латышев В.В. Известия древних писателей о Скифии и Кавказе // ВДИ. – 1949. – № 1- 4.*
- 5. Смирнов К.Ф. Савроматы: ранняя история и культура сарматов. – М., 1964.*